

«باد» در فرهنگ مردم کرمان

زهرایزدی

مردم باد را، یکی از نعمات بزرگ خداوند برای بشر می‌دانند. خطه کرمان چون در منطقه‌ای کویری واقع شده است وزش باد در ایام مختلف و با شدت و ضعف و با نام‌های گوناگون وجود دارد، مثل: باد زرد، باد سیاه، باد فصلی، باد بهاری، باد پاییزی (باد خزون)، باد قبله، باد مخالف، تیفون باد، باد چاق، باد دشت، باد سُوم، باد شمال، باد کوه، باد کوار.

باد زرد:

اغلب در اواخر فروردین می‌وزد و در اثر آن آسمان زرد می‌شود.

باد سیاه:

باد سهمگین و شدیدی است که گاهی باعث ترس و وحشت مردم می‌شود و به واسطه آن نماز آیات برپا می‌دارند.

باد فصلی:

در هر فصل بنا به موقعیت می‌وزد.

باد بهاری:

بادی بسیار ملایم و جسم‌نواز است که بعضی‌ها به آن «باد مرده زنده کن» می‌گویند و بر این باورند که این باد است که سبب زنده شدن و بیداری درختان و گیاهان می‌شود.

باد پاییزی (باد خزون):

از اوایل مهر ماه شروع به وزیدن می‌کند و سبب زرد شدن برگ درختان می‌شود.

مگر باد خزون بر تو گذر کرد

گل سرخم چرا رنگت شده زرد

که رنگ گل اناریم کرده‌ای زرد

برو باد خزون که برنگردی

بیا باد صبا بر گل گذر کن

ز تندباد خزون گل را خبر کن

بگو با آن گل آشفته احوال

ز آه بلبل مسکین حذر کن

باد قبله:

بادی که از سوی قبله می‌وزد و مردم معتقدند به همراه باد، باران هم خواهد بارید.

«باد اگر از قبله خیزد برف و باران می‌کند».

باد مخالف: بادی است شدید که مزارع و کشتزارها را آسیب می‌زند.

تیفون باد:

وزش این باد شدید است و به دنبال آن باران هم می‌بارد، ولی زمان آن کوتاه است.

الهی باد تیفونت بگیره

تغرسه^(۱) در بیابونت بگیره

تغرسه در بیابونت نه چندون

الهی آتشی جونت بگیره

باد دشت:

که از جانب دشت به طرف کوه می‌وزد.

باد سوم (sum):

این باد از سوی مناطق گرم می‌وزد و گاهی باعث تنگی نفس می‌شود.

باد شمال:

این باد از جانب شمال می‌وزد و هوا را لطیف و ملایم می‌کند. در شب‌های گرم اگر هوا کمی معتدل شود می‌گویند: «باد شمال وزید».

عجب بادی از این سر کوه میایه

زده بر چنگ گل خوشبو میایه

به قریون شمال باد بگردم

که بوی دلبرم داره میایه

شمالا می‌روی نزد حبیبم

بیا مادر سر کوچه غریبم

به پابوس تو مادر خواهم آمد
اگر آب وطن گردد نصیبم
باد کوه: که سمت وزش آن از کوه به طرف جلگه است.
باد لوار: باد گرمی که از مناطق گرم استوایی یا کویری می‌وزد.

اصطلاحات، ضرب‌المثل‌ها و باورها:

بعضی در موقع تعارف و خوش‌آمدگویی به مهمان گویند:

«خیلی عجب باد آمده گل آورده».

به افراد بوقلمون صفت که هر لحظه به‌رنگی درآیند می‌گویند:

«هر طرفی که باد می‌آید اوشین^(۱) می‌کنه».

«ما بیدی نیستیم که از این بادها بلرزیم».

در مقام تعریف از شجاعت و دلیری خود به کار می‌رود.

«اگر باد می‌آید الهی گردش به جونت ننشینه»:

نوعی دعای خیر برای عزیزان، اما در موقع نفرین ممکن است از این جمله استفاده کنند:

«امیدوارم باد مخالف تو جونت بیفته».

اگر از کسی انتظار خوبی نداشته باشند از این مثل استفاده می‌کنند:

«از سین^(۲) جهنم هشوخت^(۳) باد خنک نمی‌باد».

در موقع سخن گفتن و از هر دری سخن راندن از این اصطلاح استفاده می‌شود:

«حرف حرف میاره باد برف میاره».

در بیان کم‌اقبالی گفته می‌شود:

آدم که اقبالش بلند نباشه باد هم بیاد ضرر می‌رسونه.

۱- اوشین: چنگال بزرگ چوبی برای باد دادن خرمن

۲- سین: سوی

۳- هشوخت: هیچ‌وقت

به موضوع پوچ و سخنِ یاوه می‌گویند. «باد هواسست».

بعضی‌ها در موقع وزش باد شدید و زمانی که بخواهند باد قطع شود پسر نابالغی را می‌برند مقابل دیوار رو به قبله تا هفت بار حرف «قی» را روی دیوار بنویسد و بر این باورند با این کار باد بند می‌آید.

بعضی از مردم بویژه کهن‌سالان اگر گربه‌ای را ببینند که به داخل اتاق پناه آورده و سرش را روی زمین بین دو دستش گذاشته می‌گویند به زودی هوا منقلب می‌شود و باد و باران تندی می‌بارد.

هاله زرد دور ماه را هم نشانه‌ای از آمدن باد و باران می‌دانند.

عده‌ای بر این عقیده‌اند و بنا به تجربه‌ای که دارند باران و باد روز شنبه را پایدار می‌دانند و می‌گویند این باد و باران و هوای آشفته تا آخر هفته ادامه دارد.

اگر ماکیان قبل از وقت همیشگی به لانه پناه ببرند نشانه آمدن باد و باران است.

ژرف‌نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ژرف‌نگاه

شماره ۷